

#ŠIANDIEN
SUŽINOJAU

PASAULIO

LIETUVIAI:

ŠLOVĖ

ir

GFDA

#POLITIKAI

#DIDVYRIAI

#LINKSMINTOJAI

#ŠARLATANAI

#IŠRADĖJAI

#NUSIKALTĖLIAI

#PORNOŽVAIGŽDĖS

Alma littera

Turinys

Vietoj įžangos: ką galime laikyti lietuviais? / 12

Karo herojai ir antiherojai / 15

Romualdas Marcinkus – *niekada nepasiduodantis nacių lėktuvų siaubas / 16*

Abba Kovneris – *Vilniaus „nagarbingas šunsnukis“, kūręs planą už šešis milijonus žydų atkeršyti šešių milijonų vokiečių mirtimis / 20*

Alfredas Helmutas Naujocks – *„žmogus, pradėjęs karą“ / 23*

Dangaus erdvių užkariautojai / 27

Kazimieras Simonavičius – *raketų veikimo principo sumanytojas / 28*

Algirdas Antanas Avižienis – *žmogus, užtikrinęs ilgalaikių kosminių kelionių galimybę / 31*

Karolis J. Bobko ir Aleksejus Jelisejevas (Kuraitis) – *vieninteliai lietuviai, buvę kosmose, ir Rimantas Stankevičius, kuriam nedaug trūko / 34*

Religiniai veikėjai, bažnyčių įkūrėjai ir šiaip šarlatanai / 39

Paulius Marcinkus – *popiežiaus gyvybę išgelbėjęs Vatikano banko valdytojas ir ofšorinių sąskaitų tvarkytojas / 40*

Andrius Rudamina – *lietuvis, skleidęs Dievo žodį Azijoje / 44*

Akiane Kramarik – *dailininkė vunderkindė, tapiusi savo religines vizijas / 48*

Rasa von Werder (Kellie Everts) – *Dievo striptizo šokėja / 51*

Ann Wigmore ir Viktoras Kulvinskas – *sveiko gyvenimo guru ir vieni iš žaliavalgystės judėjimo pradininkų / 54*

Tobiasas Geffenas – *vienas iš nedaugelio žmonių, sužinojusių slaptąją „Coca-colas“ formulę ir netgi ją pagedavęs / 58*

Juozapas Montvila – *kunigas, klausęs paskutinių „Titaniko“ keleivių maldų / 60*

Ideologiniai lyderiai, politikai ir aktyvistai / 63

Aleksandras Berkmanas ir Emma Goldman – du žydų jaunuoliai iš Lietuvos, kurie JAV sėjo anarchizmą / 64

Alexanderas Sachsas – apsikrus ekonomistas, kurio dėka JAV pradėjo kurti atominę bombą / 71

Anthony Bimba – komunistas, kurio teismo byla išgarsėjo JAV / 77

Gabrielius Narutavičius – pirmasis Lenkijos prezidentas, nužudytas vos 5 dienas po inauguracijos / 80

Harvey Milkas – kovotojas už LGBT teises JAV / 83

Hermannas Kalenbachas – architektas, padaręs įtaką Mahatmai Gandhi / 87

Hermanas Bernsteinas – litvakas, daugiau kaip šimtmečiu aplenkęs Julianą Assange'ą ir Edwardą Snowdeną / 90

Tomas Leykis – gyvenimiškų patarimų radijo bangomis guru / 94

Williamas Leonardas Laurence'as – vienintelis žurnalistas, matęs ir aprašęs pirmąją atominės bombos bandymą ir Nagasakio bombardavimą / 97

Pasaulį gąsdinę nusikaltėliai ir kiti blogio tarnai / 103

Josifas Grigulevičius – šimtą veidų turėjęs NKVD agentas, kuriam buvo pavesta nužudyti Levą Trockį ir Josipą Broz Tito / 104

Johnny Ramensky (Ramanauskas) – seifų laužytojas, savo įgūdžius panaudojęs gerais tikslais / 108

Alvinas Karpis – ilgiausiai legendiniame Alkatrase kalėjęs žmogus, didžiausias visuomenės priešas ir Charleso Mansono gitaros mokytojas / 111

Amato meistrai / 117

Tony Zemaitis – jūsup mėgstamiausių atlikėjų gitarų tiekėjas / 118

Lena Himmelstein Bryant Malsin – pirmųjų masinių komercinių drabužių nėščiosioms ir apkūnioms moterims kūrėja / 121

Josephas Kaganas – politikų lietpalčių gamintojas / 125

Beth Levine – moteris, sukėlusi Amerikos batų dizaino revoliuciją / 129

Abe'as Richas – biliardo lazdų gamintojas, savo nagingumo dėka išgyvenęs Holokaustą / 133

Sporto arenų didvyriai / 137

Edas Palubinskas – žmogus, išmokęs *Shaquillą O’Nealą* mesti baudas / 138

Senda Berenson Abbott – moteris, pritaikiusi krepšinį savo lyčiai / 141

Billy McNeill – Škotijos futbolo žvaigždė, legendinis *Glazgo „Celtic“* kapitonas / 145

Živilė Raudonienė (Aksana) – alytiškė, tapusi profesionalia imtynininke / 148

Vitas Gerulaitis – JAV teniso žvaigždė / 151

Johnny Unitas (Jonaitis), Dickas Butkus, Joe Jurevicius,

Jamesas Laurinaitis ir kiti – lietuvių kilmės amerikietiškojo futbolo žvaigždės / 155

Johnny Broaca, sukėlęs vieną didžiausių skandalų beisbolo istorijoje ir labai liūdnei baigęs karjerą / 159

Natas Kaupas – viena pirmųjų riedlenčių sporto žvaigždžių / 163

Mokslininkai, padarę pasaulį geresne ir saugesne vieta / 167

Alphonse’as Chapanis – telefono mygtukų išdėstymo ir lėktuvo kontrolės sistemų kūrėjas / 168

Louisas Israelis Dublinas – sveikatos statistikos ir kūno masės indekso pradininkas / 172

Johnas McCarthy – dirbtinio intelekto ir debesų kompiuterijos pionierius / 175

Judith Vaitukaitis – namuose naudojamo nėštumo testo kūrėja / 179

Hermannas ir Oskaras Minkowskiai – mokslininkas, nutiesęs kelią *A. Einsteinui*, ir insulino atradėjas / 182

Bernardas Lownas – defibriliatoriaus kūrėjas ir kardiologijos inovatorius / 185

Vytautas Andrius Graičiūnas – vadybos teorijos tėvas / 189

Phoebusas Levene’as – DNR sudėties tyrėjas / 192

Pasaulio linksmintojai ir menininkai / 197

Angélica Ksyvickis – Brazilijos televizijos laidų vedėja, serialų žvaigždė / 198

Brianas Epsteinas – žmogus, padovanojęs pasauliui „*The Beatles*“ / 201

Benny Goodmanas – pasaulio svingo karalius, vienas įtakingiausių XX a. džiazos muzikos atstovų / 205

- Alas Jolsonas** – „geriausias pasaulio linksmintojas“, kovojęs už juodaodžių teises / 209
- Lena Valaitis** – geriausiai „Eurovizijoje“ pasirodžiusi lietuvė / 213
- Johnas Milius** – asmuo, įkvėpęs George'ą Lucasą ir brolius Coenus / 216
- Algis Budrys** – žymiausias lietuvių kilmės mokslinės fantastikos autorius / 220
- George'as A. Romero** – kino kūrėjas, Holivude meiliai pravardžiuojamas zombių krikštateviu / 223
- Broliai Howardai („The Three Stooges“)** – vieni garsiausių visų laikų Amerikos juokdarių / 226
- Jascha Heifetzas** – vienas geriausių visų laikų smuikininkų / 230
- Jerry Siegelis**, vienas iš Supermeno kūrėjų / 234
- Scottas Storchas** – vienas garsiausių visų laikų hipopo prodiuserių, iššvaistęs 70 mln. dolerių / 237
- Laura Lynn Allen (Amber Lynn) ir Charlesas Stephenas Allenas (Buckas Adamsas)** – brolis ir sesuo, tapę vienomis didžiausių pornografijos žvaigždžių / 241

Kitokie keistuoliai / 247

- Bruno Lukoševičius** – lietuvių muziejaus Argentinoje įkūrėjas / 248
- Pranas ir Algirdas Brazinskai**, pabėgę iš Sovietų Sąjungos užgrobtu lėktuvu / 250
- Mattas Stonie** – žmogus, per 10 minučių suvalgantis daugiau dešrainių (62), negu sveria kilogramų (54) / 254
- Vito Paulekas** – vienas pirmųjų hipių, įkvėpęs Franką Zappą / 258
- Powellas Janulusas** – poliglotas, išmokęs tiek kalbų, kad pamiršo gimtąją / 261
- Aleksandras Karolis Kuršius** – pirmasis lietuvis Amerikoje ir pirmasis Niujorko gydytojas / 264
- Domino Harvey**, premijų medžiotoja ir jos tėvas, „Oskaro“ nominantas Laurence'as Harvey / 267
- Jeremy Bujakowskis**, pirmasis Indijos atstovas žiemos olimpinėse žaidynėse, ir jo tėvai, motociklu medaus mėnesio nuvykę į Šanchajų / 272
- Simonas Swigas**, išaiškinęs garsiąją Ch. Ponzi pinigų išviliojimo schemą / 275
- Julius Beerbohmas** – keliautojas, rašytojas ir hedonistas / 279
- Robertas Harrisonas** – apkalbų karalius / 282

Vietaj ižangos: ką galime laikyti lietuviais?

Ši knyga kalba apie lietuvius. Tačiau kas gi yra lietuviai ir ką galime laikyti lietuviais? Mes šio žodžio reikšmę apibrėžiame kuo plačiau.

Lietuviais mes laikome Lietuvos piliečius, nesvarbu, ar jų pavardė lietuviška, ar žydiška, ar rusiška, ar lenkiška, ar vokiška, ar dar kokia nors. Kai kalbame, kad vokiečiai ir patys lietuviai Lietuvoje žudė žydus, visuomet prisiminkime, kad ten buvo žudomi Lietuvos piliečiai. Nepamirškime to. Tai nebuvo kažkokie „jie“ – tai buvome mes, tik kitokia pavarde. Žmonės, kurie kūrė ir statė Lietuvą ir jos gerovę, lygiai taip, kaip dabar tai daro tūkstančiai rusų ir lenkų tautybės Lietuvos piliečių. Savo darbu ir indėliu į Lietuvos būtį, savo atsidavimu Lietuvos visuomenei jie visi buvo ir yra lietuviai.

Lietuviais laikome ir tuos, kurie gimė arba ilgai gyveno dabartinės Lietuvos teritorijoje, nors ji tuomet vadinosi LDK, Abiejų Tautų Respublika, Šiaurės Vakarų kraštu ar Lietuvos SSR. Kodėl? Kad ir kokia tų žmonių tapatybė, kad ir kur jie nukeliavo vėliau, kad ir kokia kultūra formavo jų gyvenimus – jie matė tuos pačius žalius laukus ir ežerus,

tuos pačius miestus ir kaimus, tas pačias šviesias vasarvidžio naktis ir gūdžias snieguotas žiemas. Jeigu jie gyveno toje dalyje, kuri tuo metu priklausė Lenkijai ar Vokietijai, arba gimė platesnėje LDK arba ATR teritorijoje – lietuviais laikome tuos, kurie save laikė lietuviais. Lietuviais laikome ir visus tokių žmonių palikuonius, kurie aukštumas pasiekė JAV, Jungtinėje Karalystėje, Australijoje, Pietų Afrikoje ar dar kur nors.

Taigi, šioje knygoje yra visko: Lietuvoje gyvenančių lietuvių, apie kurių nuostabius pasiekimus per mažai kalbama; užsienio lietuvių, kalbančių ir seniai nebekalbančių lietuviškai; litvakų, išvykusių iš Lietuvos per karą, ir jų palikuonių; Lietuvos rusų, lenkų, karaimų ir kitų tautinių mažumų atstovų. Tačiau kiekvieno žmogaus, aprašyto čia, ryšys su Lietuva yra aiškus.

Kai šitaip plačiai apsibrėžiame, kas yra lietuviai, rezultatai įspūdingi. Nuo baisiausių nusikaltėlių iki Nobelio premijos laureatų, nuo popiežiaus dešinėsios rankos iki pornografijos žvaigždės, nuo karo didvyrio iki NKVD agento, nuo zombių krikštėvio iki anarchistų motinos.

Pradėkime.

Tobiasas Geffenas –

vienas iš nedaugelio žmonių, sužinojusių slaptąją „Coca-colos“ formulę ir netgi ją pardedavęs

Profesija: rabinas, košerinio maisto specialistas.

Gimimo data ir vieta: 1870 m. Kaunas.

Mirties data ir vieta: 1970 m. Atlanta, JAV.

Įspūdingiausi gyvenimo momentai: gavo prieigą prie slaptosios „Coca-colos“ formulės, kad ją pritaikytų košerinei mitybai.

Ryšys su Lietuva: gimęs Kaune.

Gimęs 1870 m. Kaune, žydų tautybės Tobiasas Geffenas išvyko į JAV būdamas 33-erį ir ten tapo rabinu. Kurį laiką padirbęs Niujorke ir Ohajo valstijoje, 1910 m. jis ilgesniam laikui įsikūrė Atlantos mieste.

Kai Tobiasas dar buvo paauglys ir turbūt net negalvojo apie Ameriką, 1886 m. tame pačiame Atlantos mieste buvo įvestas sausasis įstatymas. Kaip alkoholio alternatyvą vaistininkas Johnas Pembertonas ten pradėjo pardavinėti „Coca-colą“, kurioje anuomet buvo kokaino. Gėrimas išpopuliarėjo, Atlantoje buvo pradėta masinė jo gamyba, o tikslus receptas buvo įslaptintas – tai padaryta iš dalies dėl intelektinės nuosavybės apsaugos, bet ir dėl reklamos. Kokakolos formulė ir dabar saugoma – daugeliui girdėta, kad priėjimą prie formulės turi tik du žmonės darbuotojai, ir tai tiesa.

Be kitų pareigų, T. Geffenas buvo atsakingas už košerinės mitybos priežiūrą Atlantos regione. Taigi būtent jam buvo adresuotos krūvos laiškų iš visos šalies rabinų, prašančių išaiškinti, ar gėrimas atitinka šios mitybos taisykles ir ar jis tinkamas vartoti per Paschos (Pesacho) šventę, kai žydai negali vartoti produktų, kuriuose yra grūdų.

1935 m. T. Geffenui buvo suteikta išskirtinė privilegija sužinoti kokakolos receptą ir išaiškinti gėrimo tinkamumą žydams. Rabinas atrado, kad gėrime yra glicerino iš nekošerinės jautienos riebalų, o viename iš naudojamų saldiklių – grūdinės kilmės alkoholio pėdsakų. T. Geffenas įtikino kompaniją pakeisti gyvulinės kilmės gliceriną augaliniu, o pačios kompanijos technologai atrado, kad grūdinės kilmės saldiklį galima pakeisti cukranendrių ir runkelių cukrumi.

Žydai pagaliau galėjo drąsiai visus metus mėgautis populiariausiu pasaulio gaiviuoju gėrimu. Tiesa, šiais laikais į kokacolą dedama kukurūzų sirupo, kurį kai kurie žydai laiko netinkamu per Paschą. Tad kai kuriose JAV vietovėse prieš šią šventę galima nusipirkti specialiomis spalvomis ir užrašais pažymėtos kokakolos su paprastu cukrumi.

▲ Nejprasti Beth Levine sukurti batų modeliai

Beth Levine –

moteris, sukélusi Amerikos batų dizaino revoliuciją

Profesija: dizainerė.

Gimimo data ir vieta: 1914 m. gruodžio 31 d. Pačogas, Niujorkas, JAV.

Mirties data ir vieta: 2006 m. rugsėjo 20 d. Niujorkas, JAV.

Įspūdingiausi gyvenimo momentai: laikoma viena įtakingiausių XX a. dizainerių Amerikos batų mados versle.

Ryšys su Lietuva: tėvai Anna ir Israelis Katzai buvo Lietuvos žydai, emigravę į JAV.

Beth Levine (mergautinė pavardė Katz) gimė mažame miestelyje Pačoge vos 100 km į rytus nuo Niujorko. Ten penkis vaikus auginantis tėvai vertėsi pienininkyste. XX a. 4-ajame dešimtmetyje B. Levine persikraustė į Manhataną ir pradėjo savarankišką gyvenimą. Pradžioje įsidarbinusi batų modeliu, netrukus ji pradėjo sėkmingai kopti karjeros laiptais, nuo stilistės iki vyriausiosios dizainerės.

Per Antrąjį pasaulinį karą padirbusi Raudonojo Kryžiaus savanore, 1944 m. B. Levine įsidarbino naujoje darbovietėje ir ten susipažino su savo būsimu vyru Herbertu Levine'u. Susituokę vos po trijų mėnesių nuo pažinties, juodu 1948 m. įkūrė savo kompaniją pavadinimu „Herbert Levine“. Herbertas viskam vadovavo, o Beth galėjo sutelkti dėmesį į kūrybą ir batų dizainą. Nors įmonė pavadinta vyro vardu, Beth buvo pagrindinė dizainerė ir idėjų autorė.

┌ ***B. Levine sugalvojo revoliucinį būdą, kaip populiarėjančius batus mules neskausmingai išlaikyti ant pėdos: ant kulno priklijavus elastinę juostelę, moteriai žengiant batą tinkamai atšoksta ir taip sukuriama batui ant pėdos išlaikyti reikalinga įtampa. Šiandien be tokios juostelės turbūt būtų sunku įsivaizduoti bet kokius atviresnius moteriškus batus.***

Maždaug 5–6-ajame dešimtmetyje Europos dizaineriai atvedė į madą batų stilių *mules* (pranc.) – bekulnius batus uždaru priekiu. Moterims buvo sunku juos avėti, nes buvo neįmanoma bato išlaikyti ant pėdos, skaudžiai nenutrinant pirštų. B. Levine sugalvojo revoliucinį būdą, kaip šiuos populiarėjančius batus neskausmingai išlaikyti ant pėdos: ant kulno priklijavus elastinę juostelę, moteriai žengiant batą tinkamai atšoksta ir taip sukuriama batui ant pėdos išlaikyti reikalinga įtampa. Šiandien be tokios juostelės turbūt būtų sunku įsivaizduoti bet

kokius atviresnius moteriškus batus. Savo išradimą B. Levine pavadino „Spring-O-Later“ ir 1967 m. pelnė „Coty“ apdovanojimą už inovaciją batų versle.

„Drabužių dizaineriai savo pusėje turi Žemės trauką, kuri jiems padeda kūryboje, o batų dizaineriai dirba aukštyn kojomis. Idėjos gimsta greitai, bet kaip jas įgyvendinti – visai kitas klausimas“²², – yra sakiusi B. Levine.

Didžiausia jos įtaka mados industrijoje laikoma ilgaaulių batų gražinimas į madą ir minėtų *mules* išpopuliarinimas. Pati būdama dailios 35 dydžio pėdos savininkė ir buvęs batų modelis, B. Levine sugebėjo vidutines ir didesnes moterų pėdas pateikti subtiliai, elegantiškai ir delikačiai, taip ilgainiui perbraižydama batų siluetus Amerikos mados industrijoje. Ji eksperimentavo su pjovimo linijomis, norėdama vis daugiau ir įdomiau atverti pėdą, o tai jos batų dizainą darė seksualų ir elegantišką.

Didžiausio populiarumo B. Levine sulaukė 1966 m., kai dainininkė Nancy Sinatra nusifilmavo dainos „These Shoes Are Made For Walking“ klipui, avėdama dizainerės sukurto modelio batus. B. Levine batų paklausa šoktelėjo taip staigiai, kad populiarioje Niujorko parduotuvėje „Saks Sixth Avenue“ buvo atidarytas atskiras batų skyrius pavadinimu „Beth batinė“. Dizainerės kuriamus batus dievino ir paprastos moterys, ir pirmosios ledi Lady Bird Johnson, Patricia Nixon ar Jacqueline Kennedy, ir tokios žvaigždės kaip Barbra Streisand ar Marilyn Monroe.

┌ ***Didžiausio populiarumo B. Levine sulaukė 1966 m., kai dainininkė Nancy Sinatra nusifilmavo dainos „These Shoes Are Made For Walking“ klipui, avėdama dizainerės sukurto modelio batus.***

²² Eric Wilson. Beth Levine, 'First Lady of Shoe Design', Is Dead at 91. The New York Times, 23 September 2006 (http://www.nytimes.com/2006/09/23/obituaries/23levine.html?_r=0). Vertimas autorių.

Nors B. Levine visą gyvenimą dirbo su drabužių dizaineriais ir kūrė batus, papildančius naujas jų kolekcijas, ji visad išliko gana kritiška jų darbams. Pavyzdžiui, net ir išėjusi į pensiją, ji po kiekvieno dizainerio Helmuto Lango kolekcijos pristatymo paskambindavo jam ir pasakydavo, kas jai patiko ir kas ne. Kartą restorane supažindinta su dizaineriu Gianni Versace iškart išrėžė: „Turėtumėt gėdytis. Kai kurie jūsų gaminami drabužiai yra žeminantys moteris.“²³ Vakaro pabaigoje, žinoma, jie jau šnekučiavosi kaip seni draugai.

²³Eric Wilson. Beth Levine, 'First Lady of Shoe Design', Is Dead At 91. *The New York Times*, 23 September 2006 (<http://www.nytimes.com/2006/09/23/obituaries/23levine.html>). Vertimas autorių.

Louisas Israelis Dublinas –

sveikatos statistikos ir kūno masės indekso
pradininkas

Profesija: statistikas.

Gimimo data ir vieta: 1882 m. Kaunas.

Mirties data ir vieta: 1969 m. Vinter Parkas, Florida.

Įspūdingiausi gyvenimo momentai: vienas iš svarbiausių demografijos mokslo ir sveikatos statistikos populiarintojų, kūno masės indekso pradininkas.

Ryšys su Lietuva: litvakas.

Louisas Israelis Dublinas, gimęs Rosensweigo pavarde, iš Kauno į JAV su tėvais atvyko vos ketverių. Paauglystę praleido skurdžiuose Niujorko rajonuose, kur matė daugybę socialinių negandų, tokių kaip kūdikių mirtys, tuberkuliozė ar ankstyva našlystė. Louisas buvo matematikos vunderkindas ir vos keturiolikos įstojo į Niujorko Sičio koledžą. Dar pastudijavęs ir biologiją, mokslų daktaru tapo būdamas vos 22-ejų. Netrukus su juo susisiekė Lee Frankelis, dirbantis draudimo kompanijoje „MetLife“. L. Frankelio darbas buvo padidinti įmonės socialinį poveikį. L. Frankelis manė, kad draudimas yra galinga priemonė bandant pagerinti nuskriaustųjų gyvenimą.

┌ ***L. I. Dublinas suskirstė klientus į kategorijas pagal ūgį, svorį ir kūno sudėjimą ir nustatė, kad mažesnis mirtingumas tarp tų, kurie pirkdami draudimo polisą atitinka vidutinį svorį. Jo lentelės ir gydytojų skiriamas svorio metimas tapo ir svėrimosi namie išpopuliarėjimo priežastimi.***

L. Frankelis L. I. Dubliną paskyrė dirbti su mokslinių duomenų apie sveikatą rinkimo ir analizės programa. Louiso darbas buvo bandyti kiekybiškai įvertinti ligų atsiradimą ir identifikuoti jų rizikos veiksnius, kurie galėtų padėti pailginti žmonių gyvenimą. Žinoma, tai sutapo ir su pačios įmonės interesais – gyvybės draudimo polisus išdavusiai įmonei naudinga, jei jos klientai gyvena kuo ilgiau.

1942 m. L. I. Dublinas sugalvojo patikrinti klientų svorio ir mirtingumo koreliaciją. Jis suskirstė klientus į kategorijas pagal ūgį, svorį ir kūno sudėjimą ir nustatė, kad mažesnis mirtingumas tarp tų, kurie pirkdami draudimo polisą atitinka vidutinį svorį. Remdamasis šiuo tyrimu, L. I. Dublinas sudarė lenteles, nurodančias, koks turėtų būti idealus žmogaus svoris, atsižvelgiant į jo ūgį ir sudėjimą.

L. I. Dublino lentelės tapo neįtikėtinai populiaros tarp JAV gydytojų ir net buvo pavadintos tinkamo svorio lentelėmis. Šios lentelės ir gydytojų skiriamas svorio metimas tapo ir svėrimosi namie išpopuliarėjimo priežastimi.

1972 m., remdamasis šiomis lentelėmis, Minesotos universitete cholesterolį ir širdies ligas tyrinėjęs Ancelis Keysas sukūrė daugeliui besidominčiųjų savo sveikata gerai žinomą kūno masės indeksą, pagal žmogaus ūgį ir svorį nurodantį, ar žmogus yra normalaus svorio, ar nutukęs, ar per liesas. Įdomu, kad šio indekso kūrėjas nemanė, jog jį būtų galima panaudoti individų sveikatai tikrinti – tik numatyti, kokia yra skirtingų žmonių grupių rizika.

L. I. Dublinas su savo komanda taip pat parengė daugybę priemonių žmonėms apie sveikatą informuoti. Tarp jų buvo lankstinukai apie saugų vandens vartojimą, vaikų žaidimų aikštelių saugumą, tačiau viena iš svarbiausių komandos užduočių buvo pristabdyti tuberkuliozę – nuo šios ligos mirdavo net 17 proc. įmonės gyvybės draudimo polisų turėtojų. 1913–1914 m. įmonė Niujorko geležinkeliuose išdalijo 20 milijonų vienkartinų puodelių, populiarindama juos kaip priemonę apsisaugoti nuo tuberkuliozės. Bendradarbiaudama su skautų organizacijomis, įmonė organizuodavo sveikatos bendruomenes jauniems apdraustiesiems. Norintys į jas įstoti vaikai turėjo prisiekti nuolat praustis, nesispjaudyti, nesinaudoti viešose vietose paliktais puodeliais, naikinti muses ir nešiukšlinti.

Per savo gyvenimą Louisas buvo ne tik JAV statistikų asociacijos prezidentas, bet ir JAV nacionalinių viešosios sveikatos asociacijos, vėžio asociacijos, tuberkuliozės asociacijos ir nacionalinės sveikatos tarybos vadovas. Jo veikla daug prisidėjo prie vidutinės gyvenimo trukmės ilginimo JAV ir visame pasaulyje.

Mokslininkai, padarę pasaulį
geresnę ir saugesnę vietą

Johnas McCarthy –

dirbtinio intelekto ir debesų kompiuterijos
pionierius

Profesija: informacinių technologijų mokslininkas.

Gimimo data ir vieta: 1927 m. Bostonas.

Mirties data ir vieta: 2011 m. Stanfordas.

Įspūdingiausi gyvenimo momentai: dirbtinio intelekto idėjos ir
keleto programavimo kalbų pradininkas.

Ryšys su Lietuva: tėvas buvo airis, motina – Lietuvos žydė.

Johnas McCarthy nuo vaikystės domėjosi matematika, būdamas paauglys skaitinėdavo Kalifornijos technologijos instituto („Caltech“) matematikos vadovėlius. Būdamas septyniolikos, jis įstojo į tą patį „Caltech“ ir pirmuosius porą metų buvo atleistas nuo matematikos paskaitų. Tiesa, kuriam laikui jo studijos buvo sustabdytos, mat jaunasis Johnas nelankydavo fizinio lavinimo pratybų. Tačiau po tarnybos JAV kariuomenėje Antrojo pasaulinio karo metais jam buvo leista baigti mokslus.

1948 m. „Caltech“ organizavo Hiksono simpoziumą, konferenciją, kurioje buvo aptariami smegenų mechanizmai. Per šią konferenciją J. McCarthy lankėsi Johno von Neumanno paskaitoje, kurioje šis mokslininkas pasakojo apie žmogaus genomą kaip apie sistemą, užprogramuotą save dauginti. J. McCarthy ši paskaita įkvėpė, tačiau jis jautė, kad kažko konferencijos pranešėjų mąstymui vis dar trūksta. Jo teigimu, „visi lygino kompiuterius su smegenimis, tačiau niekas nekalbėjo apie kompiuterių panaudojimą intelektui simuliuoti“³⁰.

Po simpoziumo J. McCarthy sumanė eksperimentą, kuriame kompiuterio programa modeliuoja santykį tarp gyvo organizmo ir jo aplinkos. J. von Neumannas, pamatęs jaunuolio pasiūlymą, pakvietė jį siekti daktaro laipsnio Prinstone, kur abu mokslininkai galėtų lengviau bendradarbiauti.

1955 m. J. McCarthy gavo galimybę per vasarą padirbėti IBM laboratorijoje. Jį dar labiau suintrigavo mašinų galimybės elgtis „protingai“ ir jis nutarė, kad būtų verta išsisklaidžiusius šios srities tyrėjus sutelkti į vieną vietą, tad pasiūlė kitais metais Dartmuto universitete surengti konferenciją. J. McCarthy nemažai suko galvą, kaip aiškiai įvardyti šią naują tyrimų sritį, ir galiausiai apsisusto ties „dirbtiniu intelektu“. Ši frazė skambėjo labai netikėtai – ji į vieną suplakė tikslų mašinos atliekamą veiksmą ir lanksčią tik žmonių turimą savybę.

³⁰ Sam Williams. *Arguing A.I. – The Battle for Twenty-first-Century Science*. Random House Publishing Group, 2002. Vertimas autorių.

J. McCarthy su bendraminčiais konferencijai organizuoti gavo 7 500 dolerių iš Rockefellerių fondo. Turint omenyje, kokį perversmą daugelio žmonių gyvenime padarė nuo šios konferencijos prasidėję tyrimai, tai juokinga suma. Konferencijoje J. McCarthy įtikino dalyvius pradėti vartoti dirbtinio intelekto sąvoką ir apibrėžė tyrimo lauką: „Studijos turi būti tęsiamos laikantis prielaidos, kad kiekvienas mokymosi aspektas ar bet koks kitas intelekto bruožas gali būti iš principo apibūdinamas taip tiksliai, kad mašina galėtų jį simuliuoti.“³¹

1956 m. J. McCarthy pradėjo darbą komitete, kuris sukūrė programavimo kalbų šeimą ALGOL. Joje pirmą kartą panaudota daug šiuolaikiniame programavime dažnų koncepcijų.

┌ ***J. McCarthy nemažai suko galvą, kaip aiškiai įvardyti naują tyrimų sritį, ir galiausiai apsistojo ties „dirbtiniu intelektu“. Ši frazė skambėjo labai netikėtai – ji į vieną suplakė tikslų mašinos atliekamą veiksmą ir lanksčią tik žmonių turimą savybę.***

1958 m. jis sukūrė programavimo kalbą „Lisp“, kuri yra antra seniausia programavimo kalba pasaulyje ir laikoma dirbtinio intelekto programavimo pagrindu. Beje, pirmosios pasaulyje programavimo kalbos „Fortran“ kūrėjo pavardė taip pat lietuviška – Johnas Backus, – tačiau mums nepavyko rasti detalesnių šio informatiko lietuviškos kilmės įrodymų.

J. McCarthy sukūrė ir pirmąją dirbtinę rankos-akies sistemą, kuri padedant kamerai gebėjo atpažinti blokelius ir juos judinti mechanine ranka.

³¹ *Artificial intelligence community mourns John McCarthy. BBC News, 25 October 2011* (<http://www.bbc.com/news/technology-15444222>). Vertimas autorių.

1961 m. J. McCarthy kilo dar viena idėja, kurios atgarsiai jaučiami ir šiandienos kompiuterijoje. Jis pasiūlė, kad kompiuterius būtų galima naudoti laiko dalijimosi principu – kad kompiuterio galia ar tam tikri taikymo būdai būtų parduodami taip pat, kaip parduodama elektra ar vanduo. Kažką primena? Taip, jūs teisūs – šiais laikais tai vadinama debesų kompiuterija. Johno kolega Lesteris Earnestas apie šią idėją kalbėjo taip: „Internetas toli gražu nebūtų atsiradęs taip greitai, kaip atsirado, jeigu ne Johno pradėtas laiko dalijimosi sistemų kūrimas. Mes vis sugalvojame naujus vardus laiko dalijimuisi – serveriai, debesų kompiuterija... Bet tai vis dar tas pats laiko dalijimasis.“³² „Daugybė žmonių nusprendė, kad tai yra geriausias būdas dirbti kompiuteriu, bet niekas negalėjo sugalvoti, kaip padaryti, kad tai veiktų bendrosios paskirties kompiuteriuose. Niekas, išskyrus Johną.“³³

┌ ***J. McCarthy sukūrė programavimo kalbą „Lisp“, kuri yra antra seniausia programavimo kalba pasaulyje ir laikoma dirbtinio intelekto programavimo pagrindu. Beje, pirmosios pasaulyje programavimo kalbos „Fortran“ kūrėjo pavardė taip pat lietuviška – Johnas Backus, – tačiau mums nepavyko rasti detalesnių šio informatiko lietuviškos kilmės įrodymų.***

³² Elaine Woo. *John McCarthy dies at 84; the father of artificial intelligence*. Los Angeles Times, 27 October 2011 (<http://www.latimes.com/local/obituaries/la-me-john-mccarthy-20111027-story.html>). Vertimas autorių.

³³ Andrew Myers. *Stanford's John McCarthy, seminal figure of artificial intelligence, dies at 84*. Stanford Report, October 25, 2011 (<http://news.stanford.edu/news/2011/october/john-mccarthy-obit-102511.html>). Vertimas autorių.

*# Mokslininkai, padarę pasaulį
geresnę ir saugesnę vietą*

Judith Vaitukaitis –

namuose naudojamo nėštumo testo kūrėja

Profesija: biochemikė.

Gimimo data ir vieta: 1940 m. Hartfordas, Konektikuto valstija, JAV.

Mirties data ir vieta: 2011 m. Stanfordas.

Įspūdingiausi gyvenimo momentai: sukūrė būdą tikrinti hormono hCG kiekį žmogaus organizme – tai leido sukurti namuose naudojamus nėštumo testus ir padėjo gydyti tam tikras vėžio formas.

Ryšys su Lietuva: Amerikos lietuvė.

Judith Vaitukaitis gyvenimo istorija turbūt kur kas mažiau įspūdin- ga už daugelio šioje knygoje aprašytų žmonių – ji nebėgo nuo karo, neįkūrė jokios bažnyčios ir netapo ekscentriška įžymybe. Tačiau su jos išradimu bent keletą kartų per gyvenimą tenka susidurti daugeliui žmonių, ir tie susidūrimai visuomet baigiasi džiaugsmu arba nusivylimu – kad ir kokio rezultato tikėtasi.

┌ ***J. Vaitukaitis negavo galbūt milijoninių pajamų iš savo atrasto metodo komercinio pritaikymo ir jos vardas neatsirado ant kiekvieno šiandien vaistinėse parduodamo nėštumo testo. „Vis tiek jo niekas nesugeba teisingai užrašyti“, – kartą šmaikštavo mokslininkė.***

Judith jaunystėje įgijo chemijos ir biologijos daktaro laipsnius, o 1966 m. tapo ir medicinos mokslų daktare. Po keleto metų ji pradėjo dirbti tyrėja JAV nacionaliniame sveikatos institute (*National Institutes of Health, NIH*). „Atvykau gal šešioms savaitėms ar šešioms mėnesiams, bet likau šešeriams metams, – atsimena Judith. – Turbūt buvau ten pirmoji vyresnioji tyrėja moteris. Reprodukcinė endokrinologija buvo visiškai nauja tyrimų sritis, ir bet kas, ką mes darėme, galėjo netrukus virsti straipsniais (...) Nueidavau ten šeštą valandą ryto ir išeidavau vienuoliktą vakaro. Antraisiais ar trečiaisiais metais publikavau 28 straipsnius (...) Tai buvo tokie tyrimai, kokie jie turi būti.“³⁴

Jos tyrimų sritis buvo žmogaus chorioninis gonadotropinas (hCG), hormonas, kurį žmogaus kūnas išskiria nėštumo metu ir sergant kai kuriomis vėžio formomis. Tuo metu apie šio hormono paskirtį, elgseną

³⁴ *The Office of NIH History. A Thin Blue Line: The History of the Pregnancy Test Kit (<https://history.nih.gov/exhibits/thinblueline/research1.html>). Vertimas autorių.*

ar sudėtį buvo žinoma labai mažai. Būdas, kuriuo buvo matuojamas hCG kiekis organizme, buvo labai netikslus ir nepatikimas. Taip nebūdavo galima atskirti hCG nuo kito labai panašaus hormono – luteinizuojančio hormono (LH).

J. Vaitukaitis ir jos kolegos daug dirbo, bandydami pagerinti hCG matavimo tikslumą. Mokslininkai tai darė pirmiausia dėl vėžiu sergančių ligonių gerovės. „Tada neįsivaizdavome, koks bus šito poveikis ankstyvam nėštumo nustatymui ar nėštumo problemų diagnostikai“, – viename interviu teigė J. Vaitukaitis.

J. Vaitukaitis dirbo eksperimentuodama su triušiais – ji ieškojo specifinio antikūno, kuris padėtų atskirti hCG nuo LH. 1972 m. jai pavyko tai padaryti. Naujasis hCG nustatymo metodas pirmiausia buvo pradėtas naudoti, kaip ir planuota, vėžio diagnostikai – kadangi hCG išskirdavo pacientų augliai, tyrimas galėjo parodyti, ar veikia chemoterapija arba kitoks gydymas. Jausdami moralinę pareigą, mokslininkai darė tyrimus visiems žmonėms iš eilės, mat niekur kitur to nebuvo galima padaryti. Jie taip pat dalino tyrimams reikalingus antiserumus laboratorijoms ir rodė joms, kaip atlikti tyrimus.

Netrukus mokslininkai vis dėlto suprato atradimo potencialą kuriant namuose naudoti tinkamus nėštumo testus. Deja, NIH taisyklės neleido patentuoti tyrimo rezultatų, kuriuos mokslininkai pasiekė dirbdami valstybės finansuojamoje įstaigoje. Taigi J. Vaitukaitis negavo galbūt milijoninių pajamų iš savo atrasto metodo komercinio pritaikymo ir jos vardas neatsirado ant kiekvieno šiandien vaistinėse parduodamo nėštumo testo. „Vis tiek jo niekas nesugeba teisingai užrašyti“³⁵, – kartą šmaikštavo J. Vaitukaitis.

³⁵ Myrna Watanabe. *Judith Vaitukaitis. The Scientist*, 30 September 2002 (<http://www.the-scientist.com/?articles.view/articleNo/14278/title/Judith-Vaitukaitis/>). Vertimas autorių.

Pasaulio linksmintojai
ir menininkai

Brianas Epsteinas –

žmogus, padovanojęs pasauliui „The Beatles“

Profesija: verslininkas, vadybininkas.

Gimimo data ir vieta: 1934 m. Liverpulis, Anglija.

Mirties data ir vieta: 1967 m. Londonas, Anglija.

Išpūdingiausi gyvenimo momentai: grupės „The Beatles“ vadybininkas, kuris, išgirdęs jų muziką, savo įtaka ir finansine parama pakėlė juos iki neregėtų aukštumų.

Ryšys su Lietuva: nors buvo Anglijos pilietis, turėjo litvakiškų šaknų – jo senelis, būdamas 16 metų, iš Lietuvos atvyko gyventi į Didžiąją Britaniją, o močiutė į šią šalį atvyko iš Rusijos.

George'as Harrisonas įteikė geram Briano draugui į laikraštį suvyniotą chrizantemą ir paprašė padėti ją prie vadybininko kapo. Žydų laidotuvėse gėlės dažniausiai nepageidaujamos, tačiau laidojant G. Epsteiną draugas įmetė bitlų dovanotą gėlę ir ji tuoj pat atsidūrė po žeme.

Galbūt juos mylite, galbūt jų nekenčiate, galbūt jums jie nerūpi, tačiau visi esate girdėję apie legendinę grupę „The Beatles“. Retai susimąstome, kad nors bitlai ir buvo puikūs muzikantai, jiems tapti tokiems garsiems, kokie tapo, vien muzikinio talento gal ir būtų nepakakę – tam reikėjo ir labai gerų vadybos įgūdžių.

1934 m. gimęs Brianas Epsteinas net neįsivaizdavo, kokia šviesi ateitis jo laukia, ir šlovę pasiekė nelengvai. Jis buvo išmestas iš dviejų mokyklų už tinginavimą ir prastus pažymius. Tėvai kilnojo jį iš vienos mokyklos į kitą, kol galiausiai Brianas ilgesniam laikui pasiliko mokytis Rekino koledže ir ten išmoko griežti smuiku. Jaunasis Epsteinas norėjo būti drabužių dizaineris, tačiau tėvas neleido jam siekti svajonės, liepė grįžti namo ir dirbti šeimos baldų parduotuvėje.

1952 m. jis buvo pašauktas į tarnybą Didžiosios Britanijos kariuomenėje. Po tarnybos, grįžęs į Liverpulį, jis pradėjo lankytis pas psichiatrą, šiam prisipažino, kad yra homoseksualus. Kadangi gydytojas buvo Epsteinų šeimos draugas, jis papasakojo apie tai Briano tėvams ir patarė jam palikti Liverpulį. Psichiatrui jaunasis Epsteinas buvo prisipažinęs, jog nori tapti aktoriumi, tad tėvai išleido jį į aktorystės studijas Londone.

Tačiau Londone Brianas ilgai neužtruko – studijas metė po trečio pusmečio, teigdamas, jog tapo per gabi verslininku, kad būtų studentas, ir grįžo į Liverpulį. Ten tėvas iškart įdarbino jį šeimos atidarytos muzikos parduotuvės NEMS įrašų skyriuje. Jaunasis Epsteinas dirbo ypač sunkiai, tačiau darbo vaisiai buvo saldūs – parduotuvė tapo viena didžiausių Šiaurės Anglijoje.

B. Epsteinas bitlus pirmąkart pamatė „Mersey Beat“ žurnale, kuris priklausė Johno Lennono buvusiam klasės draugui. Vėliau B. Epsteinas net ėmė rašyti į šį leidinį, tad grupė prieš akis jam šmėžavo dažnai.

1961 m. lapkričio 9 d. jaunasis verslininkas nusprendė apsilankyti klube, kuriame turėjo pasirodyti „The Beatles“. Kaip jis pats atsiliepė: „Mane iškart sužavėjo jų muzika, ritmas ir humoro jausmas scenoje. Net vėliau, kai susipažinome, man darė įspūdį jų žavesys. Ir nuo tada viskas prasidėjo.“³⁸ Bitlai dar tris savaites grojo tame pačiame klube, o B. Epsteinas vis lankydavosi jų pasirodymuose. Jis susisieki su jų buvusiu vadybininku, norėdamas pasitikslinti, ar jis nebeturi ryšių su grupe, ir šis patarė geriau net neprasidėti su šia kompanija.

Tik paskyręs susitikimą su „The Beatles“, B. Epsteinas suprato, apie ką kalbėjo jų buvęs vadybininkas – nė vienas bitlas nepasirodė laiku. Johnas Lennonas, Pete'as Bestas (tuometinis grupės būgnininkas, kurį vėliau B. Epsteinas atleido kitų grupės narių prašymu) ir George'as Harrisonas į susitikimą atvyko tiesiai iš baro ir pasakė, jog Paulas McCartney neseniai atsikėlė ir šiuo metu prausiasi. Briano pyktis atslūgo, kai G. Harrisonas pasakė: „Jis gal ir vėluos, bet užtat bus labai švarus.“³⁹

Po dar kelių susitikimų B. Epsteinas pasirašė su bitlais penkerių metų sutartį, vėliau ją vis pratęsdavo. Jis įkūrė vadybos įmonę „NEMS Enterprises“, tėvams pasakęs, jog grupės reikalų tvarkymas neturės įtakos jo darbui šeimos versle.

Nors neturėjo jokios patirties, naujasis vadybininkas kaip reikiant sutvarkė bitlus – anksčiau jie per koncertus dėvėdavo mėlynus džinsus ir odinius švarkus, sustodavo ir nutraukdavo dainas kada panorėję, arba kai kas nors iš publikos paprašydavo atitinkamos dainos, scenoje gerdavo, valgydavo ir rūkydavo. Epsteinas tai pakeitė – grupės nariai ilgainiui, nors ir protestuodami, pradėjo dėvėti švarkus su kaklaraiščiais. Grupės simboliu tapęs sinchroninis „The Beatles“ nusilenkimas pasirodymo pabaigoje taip pat buvo B. Epsteino idėja.

³⁸ Martin Lewis. *The Life of Brian* (<http://www.brianepstein.com/brian.html>). Vertimas autorių.

³⁹ *Frankly speaking: Brian Epstein*. BBC Archive (<http://www.bbc.co.uk/archive/mersey/5184.shtml>). Vertimas autorių.

Visas sunkus darbas davė vaisių – bitlai pradėjo groti geresniuose klubuose, jų koncertus lankė daugiau žmonių, jie galėjo kelti koncertų bilietų kainas... Tolesnė jų istorija ir taip gerai žinoma.

Tačiau „The Beatles“ sėkme ilgai džiaugtis B. Epsteinai negalėjo – būdamas vos 32-ejų, 1967 m. rugpjūčio 27 d. jis perdozavo migdomųjų vaistų, užgerdamas alkoholiu. Bitlai tuo metu buvo Velse, į jo laidotuves neatvyko, norėdami suteikti šeimai ramybę ir nepritraukti daug gerbėjų ir žurnalistų. G. Harrisonas įteikė geram Briano draugui į laikraštį suvyniotą chrizantemą ir paprašė padėti ją prie vadybininko kapo. Žydų laidotuvėse gėlės dažniausiai nepageidaujamos, tačiau laidojant B. Epsteiną draugas įmetė bitlų dovanotą gėlę ir ji tuoj pat atsidūrė po žeme.

J. Lennonas vėliau teigė po B. Epsteino mirties pradėjęs nujausti grupės pabaigos pradžią. Taip ir nutiko – grupė 1970 m. nustojo groti kartu, ir visi pasuko savais keliais. Visi žinome, kad pripažįstami keturi pagrindiniai bitlai: Johnas Lennonas, Paulas McCartney, George'as Harrisonas ir Ringo Starras. Tačiau grupės istorijoje gausu „penktųjų bitlų“, iki šiol diskutuojama, kas gi buvo tas tikrasis penktasis. Nuomonių yra įvairių – net grupės branduolys nesutarė šiuo klausimu, tačiau, P. McCartney teigimu, „jeigu kas ir buvo penktasis bitlas – tai buvo Brianas“⁴⁰.

┌ ***Paulo McCartney teigimu, „jeigu kas ir buvo penktasis bitlas – tai buvo Brianas“.***

⁴⁰ Emily Handley. *Brian Epstein Play to Open in Liverpool. The Telegraph, 27 August 2012* (<http://www.telegraph.co.uk/culture/9494823/Brian-Epstein-Play-to-Open-in-Liverpool.html>). Vertimas autorių.

*# Pasaulio linksmintojai
ir menininkai*

Lena Valaitis –

geriausiai „Eurovizijoje“ pasirodžiusi lietuvė

Profesija: dainininkė.

Gimimo data ir vieta: 1943 m. rugsėjo 7 d. Klaipėda.

Įspūdingiausi gyvenimo momentai: gali būti tituluojama aukščiausią vietą „Eurovizijos“ dainų konkurse užėmusia lietuvė (ne Lietuvos atstove).

Ryšys su Lietuva: gimė Klaipėdoje ir iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos gyveno Lietuvoje, paskui su šeima pabėgo į Vokietiją.

Lena Valaitis, kurios tikrasis vardas Anelė Luiza Valaitis, gimė Klaipėdoje pačiame Antrojo pasaulinio karo įkarštyje 1943 m. Jos tėvas, kovojęs Vermachto daliniuose, per karą žuvo, todėl netrukus po karo Lena su mama ir broliu pasitraukė į Vakarų Vokietiją.

Pradžioje apsigyvenusi mažame Pietų Vokietijos miestelyje Memingene, vėliau šeima įsikūrė kiek šiauriau esančiame Hiutenfelde, ten Lena pradėjo lankyti lietuvišką gimnaziją. Galiausiai L. Valaitis paliko mokyklą dėl stažuotės Vokietijos pašte, kur turėjo galimybę dainavimo mokytis privačiai.

┌ ***Laimėjusi nacionalinę atranką ir iškovojusi galimybę atstovauti Vokietijai, Dubline vykusiame „Eurovizijos“ dainų konkurse dainininkė iškovojė 2 vietą.***

Lenos karjera prasidėjo, kai ji prisijungė prie grupės „Frederik Brothers“ ir jau netrukus, 1970 m., pasirašė sutartį su kompanija „Philips“. Tais pačiais metais L. Valaitis išleido pirmąjį savo singlą „Halt das Glück für uns fest“ ir pirmąkart pasirodė televizijoje. 1971 m. jos nauja daina „Ob es so oder so, oder anders kommt“ tapo pirmąja žinomesne daina. Vėliau jos populiarumas nuosekliai augo sulig kiekviena išleidžiama nauja daina, o prie sėkmės gerokai prisidėjo garsus popžvaigždžių muzikos prodiuseris Jackas White'as (tikr. Horstas Nussbaumas).

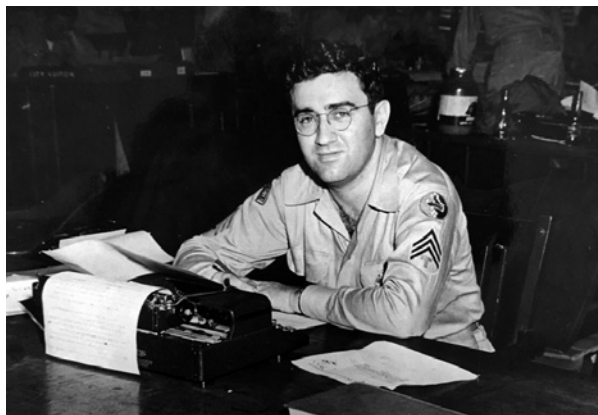
1976 m. pirmąkart iškopusi į Vokietijos radijo topų viršūnę, Lena tais metais taip pat pirmą kartą dalyvavo „Eurovizijos“ nacionalinėje atrankoje, tąkart užėmė 7 vietą. Vis dėlto po penkerių metų, 1981 m., L. Valaitis aplankė kur kas didesnę sėkmę. Laimėjusi nacionalinę atranką ir iškovojusi galimybę atstovauti Vokietijai, Dubline vykusiame „Eurovizijos“ dainų konkurse dainininkė iškovojė 2 vietą.

Lena atliko dainą „Johnny Blue“. Melodingos baladės tekstas yra apie aklą berniuką, kurio dėl negalios vengia kiti vaikai. Galiausiai

jis gauna dovanų gitarą, išmokęs ja groti, pradeda kurti populiarias dainas, skatinančias nebijoti susidurti su savo problemomis akis į akį ir nugalėti baimes, taip gaunant, kas priklauso kiekvienam. Lena šią dainą įrašė ir anglų, ir vokiečių kalba ir ji išliko populiari Vokietijoje iki šių dienų. 2006 m. „Johnny Blue“ Vokietijoje išrinkta mėgstamiausia visų laikų „Eurovizijos“ daina.

1992 m. dar kartą išbandžiusi sėkmę nacionalinėje Vokietijos atrankoje, Lena liko trečia ir jau po metų paliko pramogų verslą. Vis dėlto išėjusi į pensiją dainininkė neužsisėdi, nes nuo 2001 m. kas kelerius metus vis nudžiugina naujais kūriniais, dažniausiai duetais.

Iš viso Lena yra išleidusi maždaug 55 singlus ir 15 albumų, iš jų naujausias pasirodė 2012 m.

Jerry Siegelis –

vienas iš Supermeno kūrėjų

Profesija: rašytojas, komiksų kūrėjas.

Gimimo data ir vieta: 1914 m. Klivlandas, JAV.

Mirties data ir vieta: 1996 m. Los Andželas, JAV.

Įspūdingiausi gyvenimo momentai: su kolega dailininku Joe Shusteriu sukūrė Supermeno – pirmojo garsaus superdidvyrio – koncepciją bei komiksus.

Ryšys su Lietuva: litvakas, tėvai – Lietuvos žydai, emigravę į JAV.

Jerry gimė Klivlande ir buvo jauniausias šešių vaikų šeimoje. Jis mėgo filmus, komiksus, o ypač – mokslinės fantastikos žurnalus, buvo ne vieno fantastų klubo narys. 1929 m. J. Siegelis buvo bene pirmasis, išleidęs mokslinės fantastikos mėgėjų žurnalą pavadinimu „Kosminės istorijos“ (Cosmic Stories), kurį parengė spausdinimo mašinėle.

Jerry buvo nedrąsus, mokykloje nepopuliarus vaikas, dirbo mokiinių savaitraštyje. Būdamas šešiolikos, jis susidraugavo su būsimuoju kolega Joe Shusteriu. 1935 m. spalį jaunuolių duetas oficialiai debiutavo kaip komiksų kūrėjai.

┌ ***J. Siegelis ir J. Shusteris iš pradžių Supermenu pavadino pliką, telepatinių galių turintį piktadarį, kurio tikslas buvo užvaldyti visą pasaulį.***

Toks Supermenas, kokį žinome mes, buvo sugalvotas ne iškart. J. Siegelis ir J. Shusteris iš pradžių Supermenu pavadino pliką, telepatinių galių turintį piktadarį, kurio tikslas buvo užvaldyti visą pasaulį. Pirmąkart jis pasirodė apsakyme „Supermeno viešpatavimas“ (The Reign of the Superman), kuris buvo išspausdintas 1933 m. J. Siegelio žurnale. Vieną 1934 m. naktį negalėdamas užmigti Jerry suvokė, kad Supermenas turėtų atrodyti gerokai kitaip.

Taip gimė mums visiems šiais laikais puikiai pažįstamas personažas. Tačiau jį sukurti buvo lengviausia darbo dalis – J. Siegelis ir J. Shusteris net ketverius metus ieškojo leidėjo, galinčio pasidalinti jų darbu su gerokai platesne auditorija negu mėgėjų žurnalų. Pavadinę savo komiksą tiesiog „Supermenu“ (The Superman), jaunuoliai pasiūlė jį neseniai komiksą išleidusiai leidyklai „Consolidated Book Publishing“, ir nors gavo palaikantį atsakymą, ši leidykla buvo nusprendusi daugiau niekada nebeleisti komiksų. J. Shusteris tokį leidyklos apsisprendimą priėmė asmeniškai ir sudėgino visus istorijos puslapius, išskyrus viršelį, kurį J. Siegelis spėjo išgelbėti.

1938 m. „National Allied Publications“ (leidyklos, tapusios dabartiniu komiksų milžinu „DC Comics“) redaktorius Vinas Sullivanas iš J. Siegelio ir J. Shusterio nusipirko teises į Supermeną – už tai autoriai gavo 130 JAV dolerių, visų komikso kūrimo išlaidų apmokėjimą ir garantuotą personažo debiutą 1938 m. birželį išleistame pirmame „Action Comics“ numeryje.

┌ ***J. Shusteris sudegino visus istorijos puslapius, išskyrus viršelį, kurį J. Siegelis spėjo išgelbėti.***

1946 m., pasibaigus J. Siegelio ir J. Shusterio 10 metų sutarčiai kurti Supermeno komiksus, jie padavė leidyklą į teismą dėl veikėjų teisių, tačiau liko nieko nepešę ir jiems teko darbo ieškoti kitur. Vis dėlto 1959 m. J. Siegelis grįžo į „DC Comics“ anonimiškai rašyti Supermeno istorijų. Kai 1967 m. jis dar kartą padavė „DC Comics“ į teismą dėl teisių į Supermeną, autoriui teko ilgam atsisveikinti su savo sukurtu personažu.

Vėliau J. Siegelis dirbo ir „DC Comics“ konkurentams „Marvel Comics“, tačiau ten didelio pasisekimo nesulaukė. 1985 m., švęsdama 50 metų jubiliejų, „DC Comics“ paviėšino penkiasdešimties žmonių, kurie iškėlė įmonę į aukštumas, sąrašą – jame buvo ir J. Siegelis. 1986 m. jis buvo pakviestas parašyti paskutinės „įsivaizduojamos“ Supermeno istorijos, tačiau tą padaryti atsisakė ir daugiau prie savo sukurtu personažo niekada nebeprisilietė.

▲
Naujasis Amsterdamas apie 1664 m.

Aleksandras Karolis Kuršius –

pirmasis lietuvis Amerikoje ir pirmasis Niujorko gydytojas

Profesija: gydytojas ir lotynų kalbos mokytojas.

Gimimo data ir vieta: nežinoma.

Mirties data ir vieta: nežinoma.

Išpūdingiausi gyvenimo momentai: tapo pirmuoju lietuviu, apie kurio vizitą Amerikos žemyne turima duomenų. Taip pat tapo pirmuoju Naujojo Amsterdamo (būsimoji Niujorka) lotynų kalbos mokytoju ir pirmuoju gydytoju.

Ryšys su Lietuva: profesoriavo Lietuvoje, prie jo pavardės Leideno universiteto įrašuose teigiama, jog jis buvęs lietuvių kilmingasis.

Aleksandras Karolis Kuršius (lotyniškai *Alexander Carolus Curtius*) yra viena iš paslaptlingiausių šioje knygoje aprašomų asmenybių. Ne nuostabu – jis gyveno XVII a., tad yra ir vienas iš anksčiausiai gyvenusių šios knygos herojų.

Nėra tiksliai žinoma, kada Kuršius gimė ir ką veikė jaunystėje – pagal anksčiausią turimą informaciją, jis 1652 m. įstojo į Leipcigo universitetą jau turėdamas teologijos ir teisės laipsnius, o vėliau profesoriavo Lietuvoje.

┌ ***Naujajame Amsterdame A. K. Kuršius tapo ne tik lotynų kalbos mokytoju, bet ir kolonijos gydytoju, nors ir neturėjo medicinos laipsnio.***

Tuo pat metu Amerikos Rytų pakrantėje kūrėsi gyvenvietė, kuri vėliau tapo įtakingiausiu pasaulio miestu – Niujorku. Maždaug 1624 m. Manhatano saloje pradėjo kurtis olandų kolonistai. Jie įsigijo šią salą iš senųjų jos gyventojų kanarsių tautos už 60 guldenų, pavadino vietovę Naujuoju Amsterdamu ir ten pradėjo verstis kailių prekyba. Kolonijos ekonomika buvo dominuojama Olandų Vakarų Indijos bendrovės, pirklių kompanijos, prekiausios ne tik įvairiomis žaliavomis, bet ir vergais. 1647 m. kolonijos vadovu tapo Peteris Stuyvesantas. Nors jis buvo laikomas despotišku lyderiu, jo valdymo metais kolonija suklestėjo ir išaugo nuo 2 000 iki 8 000 gyventojų.

Padidėjus gyventojų skaičiui, kolonijoje atsirado ir daugiau vaikų bei jaunimo. Kolonijos gyventojai ėmė prašyti Olandų Vakarų Indijos bendrovės atstovų, kad šie padėtų susirasti lotynų kalbos mokytoją, mat kolonistai patys jo pasamdyti neišgali, o siųsti vaikų į priešiška nusiteikusių anglų valdomas teritorijas nenori. 1659 m. P. Stuyvesantui bendrovės atstovų rašytame laiške minima, kad po ilgų pastangų pirmajai kolonijos lotyniškai mokyklai rastas vadovas, ir tai būsiąs

būtent A. K. Kuršius. Jis buvo pasamdytas už 500 florinų metinį atlyginimą, gavo sklypą sodui arba daržui ir dar 100 florinų prekių. Kuršiui buvo leista ir papildomai užsidirbti teikiant privačius pamokas.

Sutartis su A. K. Kuršiumi buvo pasirašyta balandį, o birželio pabaigoje jis jau buvo atplaukęs į Ameriką. Naujajame Amsterdame jis tapo ne tik lotynų kalbos mokytoju, bet ir kolonijos gydytoju, nors ir neturėjo medicinos laipsnio. P. Stuyvesanto prašymu bendrovė net atsiuntė jam vaistažolių. Tačiau po poros metų, 1661 m., jis grįžo į Europą kilus ginčų dėl atlyginimo dydžio. Dar po metų Leideno universitete Nyderlanduose A. K. Kuršius (įrašuose minimas kaip lietuvių kilmin-gasis) apgynė disertaciją apie akmenis inkstuose ir šlapimo pūslėje. Ką toliau veikė mokslininkas ir koks buvo jo likimas – šaltiniai nutyli.

O Naujasis Amsterdamas po poros metų buvo užimtas anglių ir gavo Niujorko pavadinimą, kuriuo ir išgarsėjo pasaulyje. Minint 200-ąsias JAV nepriklausomybės metines, 1976 m. ant Niujorko akcijų biržos pastato, stovinčio buvusioje A. K. Kuršiaus mokyklos vietoje, buvo atidengta jam pagerbti skirta lenta.